

Niemieckie wystawy ogrodowe jako narzędzie rewitalizacji miast

German horticulture exhibitons as a urban regeneration instrument

Streszczenie

Niemieckie wystawy ogrodowe Bundesgartenschau (BUGA) oraz Internationale Gartenausstellung (IGA) są ważnym wydarzeniem nie tylko w kalendarzu osób interesujących się ogrodnictwem. Organizowane nie w jednym, stałym miejscu, ale jako wydarzenie odbywające się w różnych miastach stają się istotnym przykładem rewitalizacji obszarów zdegradowanych i ich wpływu na funkcjonowanie całej struktury miasta. Historia wystaw sięga lat 50. XX wieku – powojennej odbudowy kraju. Po- stanowiono wówczas połączyć prezentację najnowszych osiągnięć ogrodnictwa z działaniami na rzecz odnowy zniszczonych terenów. Głównym celem stało się podniesienie jakości życia mieszkańców przez wprowadzanie terenów zieleni oraz pobu- dzanie gospodarki. Po zakończeniu ekspozycji zagospodarowane obszary są udostępniane mieszkańcom w formie parków publicznych. Tworzą one zielone oazy, które od ponad 60 lat są miejscem wypoczynku i kontaktu z przyrodą, tak potrzebnego w zurbanizowanym środowisku.

Abstract

German horticultural shows Bundesgartenschau (BUGA) and Internationale Gartenausstellung (IGA) are a landmark not only in the calendar of people interested in gardening. Organised not in one, permanent venue, but as the event held in different cities, shows become a significant example of the urban regeneration and its influence on the whole structure of the city. The history of exhibitions dates back to 1950s and post-war reconstruction of the country. It was decided then to combine the presentation of latest achievements of the horticulture with work towards regeneration of run-down areas. A main purpose was to raise the quality of life of residents by introducing green areas and boosting the economy. When an exhibition expires its area is being opened to public as city park. For over 60 years these areas created places of leisure and contact with nature, which is very important in the urbanised environment.

Słowa kluczowe: ogrody pokazowe, odnowa miast, rola zieleni w miastach

Keywords: show gardens, city restoration, role of greenery in the city

Wstęp

W nowoczesnych, tętniących życiem miastach nie ma miejsca na tereny nieużytkowane, nie mające wartości dla społeczności. Zasada zrównoważonego rozwoju nakazuje ponownie zagospodarowywać niefunkcjonujące obszary miasta. W kontekście całego organizmu miejskiego takie działania nazywane jest „odnową miast” – procesem przystosowywania materialnej formy miasta do zmiennych potrzeb społeczności dla wielostronnego rozwoju całego organizmu miejskiego¹. Pojęciem węższym jest rewitalizacja, która skupia się na odbudowie niegdyś tętniących życiem dzielnic. Najczęściej obszarami tych działań są centra miast oraz tereny poprzemysłowe. Niezwykle ważny w działaniach rewitalizacyjnych jest aspekt ekonomiczny, który umożliwi dalszy rozwój obszaru².

Ogrody pokazowe – rys historyczny

Historia wystaw ogrodowych sięga początków XIX wieku, jednak tradycja kolekcjonowania interesujących okazów roślin narodziła się w starożytności. Osobliwości florystyczne były

Introduction

In modern, vibrant cities there is no room for wastelands that do not have any value for community. The sustainable development principle demands to redevelop not-functioning areas of the city. In the context of the entire municipal organism such action is called ‘city restoration’ – a process of adapting the material form of the city to changeable needs of the community for the comprehensive development of the entire municipal organism¹. Urban renewal (redevelopment) is a narrower term. Its actions focus on reintroducing life in abandoned, devastated areas, most often city centres and post-industrial sites. In the whole process extremely important are economic aspects which enable the subsequent development of the area².

Show gardens – history

The history of garden exhibitions dates back to beginnings of the 19th century, however tradition of collecting rare specimens of plants was born in

* Mgr inż. Agnieszka Wójcik, arch. kraj., Uniwersytet Rzeszowski, Zakład Architektury Krajobrazu (asystent), Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Instytut Projektowania Miast i Regionów (doktorant) / MSc. Agnieszka Wójcik, landscape architect, University of Rzeszów, Institute of Landscape Architecture (assitant), Cracow University of Technology, Faculty of Architecture, Institute of Cities and Regions Design (doctoral student), wojcikagnieszka90@gmail.com.

** Mgr inż. arch. Łukasz Młynarski, Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Instytut Projektowania Miast i Regionów / MSc Łukasz Młynarski, architect, Cracow University of Technology, Faculty of Architecture, Institute of Cities and Regions Design



il. 1 IGA 2013, ogród zwracający uwagę na poziom zużycia wody, fot. A. Wójcik / IGA 2013, show garden bringing attention to usage of water, photo A. Wójcik 2013

od zawsze symbolem wysokiego statusu społecznego i materialnego³. Jednak z upływem wieków i zmianami kulturalno-społecznymi władcy przestali mieć monopol na zakładanie ogrodów kolekcjonerskich. W renesansie, zbieranie roślin nabrało znaczenia naukowego, przy uniwersytetach zaczęły powstawać ogrody botaniczne⁴.

Ogrody prywatne władców od zawsze nosiły znamiona ogrodów pokazowych. Były to rozległe kompozycje przestrzenne, mające zadziwić gości i świadczyć o bogactwie gospodarza. Bywały okazjonalnie udostępniane poddanym, jednak to rewolucja przemysłowa przyczyniła się do znaczących zmian w tej kwestii. Z powodu pogarszających się warunków życia w miastach w XVII wieku brytyjska rodzina królewska zaczęła przekazywać swoje grunty na poczet tworzenia parków miejskich⁵. Wraz z rozwojem szkolnictwa, zaczęto organizować pierwsze stowarzyszenia ogrodnicze i wystawy. Do dziś jednym z najbardziej znanych stowarzyszeń jest brytyjskie Royal Horticultural Society (RHS), działające od 1804 r.⁶ W pierwszej połowie XIX wieku także w Niemczech powstawały liczne organizacje ogrodnicze. Wystawy budziły coraz większe zainteresowanie, osiągając coraz potężniejsze rozmiary. Pierwszą międzynarodową wystawę w Europie zorganizowało w 1837 roku belgijskie Société d'Agriculture et de Botanique de Gand.

ancient times. Floristic curiosities were always the symbol of a high social and financial status³. Over time, along with cultural and social changes upper class stopped to have monopoly on establishing collector's gardens. In the Renaissance, collecting plants gained the scientific significance, first botanical gardens were created⁴. Private gardens have always had features of show gardens. They were extensive spatial compositions, which were supposed to astonish guests by attesting wealth of the host. They were occasionally available to people. Surprisingly an Industrial Revolution contributed to significant changes in this matter. Because of the deteriorating living conditions in cities in the 17th century british royal family started to hand over its ground to create urban parks⁵.

Along with development of nursery gardens, first gardening associations and exhibitions were set. One of the most well-known associations is British Royal Horticultural Society (RHS), founded in 1804⁶. In the first half of the 19th century in Germany numerous gardening organizations were also formed. Year after year exhibitions captured more attention, getting bigger and bigger. The first international exhibition in Europe was organised in 1837 by Belgian

il. 2 BUGA 2015, odnowiona przestrzeń publiczna, fot. A. Wójcik / BUGA 2015 renewed public space, photo A. Wójcik 2015



W Niemczech pierwsza międzynarodowa wystawa odbyła się 32 lata później. Swoje osiągnięcia prezentowało wówczas 420 wystawców z 10 krajów⁷.

Ogrody pokazowe w Niemczech

Po zakończeniu II wojny światowej, w której ucierpiało wiele niemieckich miast, postanowiono połączyć prezentację osiągnięć z dziedziny ogrodnictwa z działaniami na rzecz odnowy zniszczonych terenów⁸. W ten sposób zapoczątkowano organizowanie ogrodów pokazowych, jako cyklicznych wydarzeń odbywających się w różnych miastach. Po ich zakończeniu zagospodarowane obszary są udostępniane mieszkańcom w formie parków. Tworzą one zielone oazy, które umożliwiają kontakt z przyrodą w zurbanizowanym środowisku.

Od 1951 roku co dwa lata organizowane są krajowe wystawy ogrodnicze BUGA, a co 10 lat międzynarodowe wystawy ogrodnicze IGA. Tereny, które zostały objęte tymi działaniami podczas 33 wystaw (w sumie ponad 2500 ha) tworzą obszary zieleni w wielu miastach, podnosząc jakość przestrzeni oraz poziom życia mieszkańców. Początkowo wystawy odbywały się w największych niemieckich metropoliach, skupiając się na problemach odbudowy kraju. W 2007 roku pierwszy raz zorganizowano wystawę BUGA w dwóch sąsiadujących ze sobą miastach. Wystawy w latach 1967–1993 skupiały się na rewitalizacji historycznych parków oraz integrowaniu ich z otoczeniem. Od 1995 do 2007 roku wystawy swoimi działaniami objęły dawne miasta NRD. Były to przede wszystkim rewitalizacje terenów poprzemysłowych i pomilitarnych. Ostatnia perspektywa skupia się na problemach ekologicznych w środowisku miejskim⁹.

Organizatorzy przywiązują szczególną wagę do wyboru obszarów na kolejne wystawy. Ogrody pokazowe, przyciągają średnio 2 miliony¹⁰ odwiedzających i pobudzają turystykę regionalną. Powinny to być miejsca, które będą tętnić życiem, także po zakończeniu wystawy. Głównym celem rewitalizacji przestrzeni jest podniesienie jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej terenów sąsiednich¹¹.

Głosy krytyki

Od lat 80. XX wieku pojawiają się głosy krytyki dotyczące niemieckich wystaw BUGA i IGA. Są to niezwykle kosztowne przedsięwzięcia współfinansowane ze środków publicznych. W czasie przygotowań mieszkańcy okolicy muszą znosić wiele niedogodności związanych z reorganizacją. Podczas trwania wystawy należy się liczyć z napływem dużej liczby turystów i trudnościami w transporcie. Niekiedy projekty ogrodów wystawowych przyczyniają się do utraty wartości historycznych i przyrodniczych. Projekt ogrodów wystawowych BUGA 1981 niezgodny z zasadami konserwatorskimi spowodował degradację barokowego założenia¹². Na potrzeby wystawy IGA 2013 osuszono podmokłą łąkę o wysokiej wartości przyrodniczej¹³. Aby uniknąć tego typu błędów, proces projektowania powinien być odpowiednio przemyślany, uwzględniający wszystkie uwarunkowania.

Podsumowanie

Niemieckie wystawy ogrodnicze BUGA i IGA pełnią ważne funkcje gospodarcze oraz edukacyjne. Niejednokrotnie stają się impulsem do reorganizacji niewystarczająco przepust-

Société d'Agriculture et de Botanique de Gand. 32 years later first international garden exhibition took place in Germany. 420 exhibitors from 10 presented their achievements during that fair⁷.

Show gardens in Germany

After the WWII, during which many German towns suffered great damage, it was decided to combine presentation of achievements of the horticulture with regeneration of destroyed areas⁸. This was in impulse to organise horticulture exhibitions, as an event taking place in different cities. After the exhibition expires developed areas are being opened as parks. They create green oases which enable contact with nature in urbanised environment. National horticulture exhibitions are being held every two years and international exhibitions every 10 years. Areas created during all 33 exhibitions (in total over 2500 ha) play substantial role in many cities, raising both the space quality and improving the standard of living. Exhibitions of the first decade were held in the biggest cities, focusing on problems of rebuilding the country. In 2007 for the first time BUGA exhibition was organised in two neighbouring cities. Exhibitions in 1967–1993 years focussed on the restoration of historical parks and integrating them with surroundings. From 1995 to 2007 exhibitions were held in former East Germany cities. Mostly they were post-industrial and post-military areas renewals. The last perspective is focusing on environmental problems in cities⁹. Organisers are very particular about choosing venues for following exhibitions. Show gardens attract averagely 2 million visitors¹⁰ and stimulates the regional tourism. These places should pulsate with life after exhibition as well. The main aim of space renewal exhibition are to raise the quality of life of residents and to increase the investment attraction of adjacent areas¹¹.

Voices of the criticism

Since 1980's voices of the criticism concerning BUGA and IGA exhibitions appear. These are unusually expensive undertakings co-financed by government. During construction residents of surroundings areas have to bear inconveniences connected with the reorganization of the space. During the exhibition increased inflow of tourist and transportation problems should be taken into account. Sometimes projects of exhibition gardens are contributing to the depreciation of historical and natural values. Project of BUGA 1981 exhibition gardens caused the demotion of the baroque garden. For IGA 2013 exhibition wetland playing important role in green corridor was drained. In order to avoid such mistakes, the design should be thoroughly thought over, taking all conditions into account.

Summary

BUGA and IGA horticulture exhibitions have important economic and educational functions. Often they become an impulse to the reorganization of the insufficient municipal transportation system and other public investments. Restored areas are

wego systemu transportu miejskiego oraz innych inwestycji publicznych. Zrewitalizowane tereny stają się obszarami chętnie odwiedzanymi przez mieszkańców. Poprawa dostępności parków wpływa na wzrost komfortu życia i może doprowadzić do zahamowania niekorzystnych procesów, np. wyludniania się centrów miast. Wystawy BUGA i IGA są obok Chelsea Flower Show najważniejszymi tego typu wydarzeniami w Europie. Dzięki dużej medialności, wystawy wpływają na kształtowanie postaw proekologicznych. Stosowane rozwiązania charakteryzują się pomysłowością, wysokim poziomem estetyki oraz bardzo dobrą jakością wykonania, stając się inspiracją dla wielu twórców ogrodów.

Niewątpliwie wystawy ogrodnicze pomogły wielu miastom w Niemczech podnieść się ze zniszczeń spowodowanych II wojną światową i miały pozytywny wpływ na gospodarkę kraju w pierwszych latach powojennych. Obecnie, idea zakładania tak dużych ogrodów pokazowych ma swoich przeciwników. Pozostaje pytanie, czy rzeczywiście jest to niepotrzebny wydatek pieniędzy publicznych, czy być może wystarczy zrewidować część założeń, by dać kolejnym miastom szansę na wprowadzenie nowego życia w odupadające dzielnice.

PRZYPISY

- ¹ Podręcznik rewitalizacji. Zasady, procedury i metody działania współczesnych procesów rewitalizacji, pod red. GTZ Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit, Warszawa 2003, s. 12, 14
- ² *Ibidem*, s. 12
- ³ L. Majdecki, *Historia ogrodów*, t.1 Od starożytności po barok, PWN, Warszawa 2008, s. 25–27.
- ⁴ Hobhouse P., *Historia ogrodów*, Warszawa 2005, Arkady, s.171, 180.
- ⁵ Majdecki L., *Historia ogrodów*, t.2 Od XVIII wieku do współczesności, PWN, Warszawa 2009, s. 314.
- ⁶ P. Hobhouse, *Historia...*, *op.cit.*, s.192-193.
- ⁷ <http://bundesgartenschau.de/themen/pflanzen-als-statussymbol.html> (6.03.2016)
- ⁸ BUGA 2015 Havelregion. Von Dom zu Dom – das blaue Band der Havel. Das offizielle Buch zur Bundesgartenschau, red. Herde Lars, wyd. Schelfbuch Verlag GmbH, 2015, s.28
- ⁹ *Ibidem*, s. 28–29
- ¹⁰ de.statista.com/statistik/daten/studie/39374/umfrage/besucher-der-bundesgartenschau-seit-1951/ (6.03.2016)
- ¹¹ bundesgartenschau.de/ueber-die-dbg/profis-fuer-gartenschauen.html (15.03.2016)
- ¹² www.zeit.de/1980/19/ordnung-statt-vergnuegen (22.03.2016)
- ¹³ www.abendblatt.de/hamburg/harburg/article107763495/Die-Elbinselnatur-erholt-sich-erst-in-25-Jahren.html (22.03.2016)

LITERATURA

- BUGA 2015 Havelregion. Von Dom zu Dom – das blaue Band der Havel. Das offizielle Buch zur Bundesgartenschau, red. Herde Lars, wyd. Schelfbuch Verlag GmbH, 2015.
- Hobhouse P., *Historia ogrodów*, Arkady, Warszawa 2005.
- Majdecki L., *Historia ogrodów*, t. 1, PWN, Warszawa 2008.
- Majdecki L., *Historia ogrodów*, t. 2, PWN, Warszawa 2009.
- Podręcznik rewitalizacji. Zasady, procedury i metody działania współczesnych procesów rewitalizacji, pod red. GTZ Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit, Warszawa 2003.

STRONY INTERNETOWE

- bundesgartenschau.de/themen/pflanzen-als-statussymbol.html (6.03.2016)
- bundesgartenschau.de/ueber-die-dbg/profis-fuer-gartenschauen.html (15.03.2016)
- de.statista.com/statistik/daten/studie/39374/umfrage/besucher-der-bundesgartenschau-seit-1951/ (6.03.2016)
- www.abendblatt.de/hamburg/harburg/article107763495/Die-Elbinselnatur-erholt-sich-erst-in-25-Jahren.html, (22.03.2016)
- www.zeit.de/1980/19/ordnung-statt-vergnuegen (22.03.2016)

willingly visited by residents. The improved accessibility of parks affects the growth of the comfort of the life and can lead to the inhibition of some disadvantageous processes e.g. depopulation of city centres. BUGA and IGA exhibitions are besides Chelsea Flower Show the most important horticultural exhibitions in Europe. Thanks to great media attention, exhibitions affect in forming of environmentally conscious attitude. Design solutions are ingenious, aesthetic and the very well wrought, becoming an inspiration for many garden designers. Undoubtedly horticulture exhibitions helped many cities in Germany to get up from damage caused by the WWII as well as had a positive effect on the country's economy in post-war years. Currently, the idea of creating such big show gardens has its opponents. A question remains, whether it is indeed an unnecessary expense of public money, or perhaps it will be enough to change the part of assumptions in order to give the chance of implementing the new life into run down areas in other cities.

ENDNOTES

- ¹ Podręcznik rewitalizacji. Zasady, procedury i metody działania współczesnych procesów rewitalizacji, pod red. GTZ Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit, Warszawa 2003, s. 12, 14
- ² *Ibidem*, s. 12
- ³ L. Majdecki, *Historia ogrodów*, t. 1, PWN, Warszawa 2008, s. 25-27.
- ⁴ P. Hobhouse, *Historia ogrodów*, Arkady, Warszawa 2005, s.171, 180.
- ⁵ L. Majdecki, *Historia ogrodów*, t. 2, PWN, Warszawa 2009, s. 314.
- ⁶ P. Hobhouse, *Historia...*, *op.cit.*, s.192-193.
- ⁷ bundesgartenschau.de/themen/pflanzen-als-statussymbol.html (6.03.2016)
- ⁸ BUGA 2015 Havelregion. Von Dom zu Dom – das blaue Band der Havel. Das offizielle Buch zur Bundesgartenschau, red. Herde Lars, wyd. Schelfbuch Verlag GmbH, 2015, s.28
- ⁹ *Ibidem*, s.28-29
- ¹⁰ de.statista.com/statistik/daten/studie/39374/umfrage/besucher-der-bundesgartenschau-seit-1951/ (6.03.2016)
- ¹¹ bundesgartenschau.de/ueber-die-dbg/profis-fuer-gartenschauen.html (15.03.2016)

BIBLIOGRAPHY

- BUGA 2015 Havelregion. Von Dom zu Dom – das blaue Band der Havel. Das offizielle Buch zur Bundesgartenschau, red. Herde Lars, wyd. Schelfbuch Verlag GmbH, 2015.
- Hobhouse P., *Historia ogrodów*, Arkady, Warszawa 2005.
- Majdecki L., *Historia ogrodów*, t. 1, PWN, Warszawa 2008.
- Majdecki L., *Historia ogrodów*, t. 2, PWN, Warszawa 2009.
- Podręcznik rewitalizacji. Zasady, procedury i metody działania współczesnych procesów rewitalizacji, pod red. GTZ Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit, Warszawa 2003.

INTERNET SOURCES

- bundesgartenschau.de/themen/pflanzen-als-statussymbol.html (6.03.2016)
- bundesgartenschau.de/ueber-die-dbg/profis-fuer-gartenschauen.html (15.03.2016)
- de.statista.com/statistik/daten/studie/39374/umfrage/besucher-der-bundesgartenschau-seit-1951/ (6.03.2016)
- www.abendblatt.de/hamburg/harburg/article107763495/Die-Elbinselnatur-erholt-sich-erst-in-25-Jahren.html (22.03.2016)
- www.zeit.de/1980/19/ordnung-statt-vergnuegen (22.03.2016)